

โครงการพัฒนาบทเรียนออนไลน์และสื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาบาลี

ตติยัตปปริสสมาส

ตติยัตปปริสสมาส คือ ตปปริสสมาสที่มีบทหน้าประกอบด้วย ตติยวิภัตติถูกย่อเข้ากับบทหลังที่มีกิตก์ปัจจัยเป็นที่สุด เช่น ภาสิต และ ปุพฺพ, สทิส, สม, อุณ, วิกล, กลห, นิปุณ, มิสฺส สขิล เป็นต้น

พทฺุทเธน ภาสิตो พทฺุทฐภาสิตो (ทมฺโม)

(อ.ธรรม อันอันพระพทุฑเจ้าตรัสแล้ว ชื่อว่า พทุฑฐภาสิตो ๆ แปลว่า อันอันพระพทุฑเจ้าตรัสแล้ว)

วิญญูหิ ปสตุโถ วิญญูปสตุโถ (ทมฺโม)

(อ. ธรรม อันอันวิญญูชน ท. สรรเสริญแล้ว ชื่อว่า วิญญูปสตุโถ ๆ แปลว่า อันอันวิญญูชน สรรเสริญแล้ว)

อิสฺสเรน กตํ อิสฺสรกตํ (กมฺม)

(อ.กรรม อันอันชนผู้เป็นใหญ่ กระทำแล้ว ชื่อว่า อิสฺสรกตํ ๆ แปลว่า อันอันชนผู้เป็นใหญ่กระทำแล้ว)

รณฺญา หโต ราชหโต (ปุริโส)

(อ.บุรุษ ผู้อันพระราชาเบียดเบียนแล้ว)

สฺปเปเน ทฏฺฐโฐ สฺปปทฏฺฐโฐ (ปุคฺคโล)

(อ.บุคคล ผู้อันงูกัดแล้ว ชื่อว่า สฺปปทฏฺฐโฐ ๆ แปลว่า ผู้อันงูกัดแล้ว)

สฺลฺเลน วิทุโธ สฺลฺลวิทุโธ (ปุคฺคโล)

(อ.บุคคล ผู้อันลูกศรแทงแล้ว ชื่อว่า สฺลฺลวิทุโธ ๆ แปลว่า ผู้อัน-ลูกศรแทงแล้ว)

ญฺาณฺน สมฺปยุตฺตํ ญฺาณฺสมฺปยุตฺตํ (จิตฺตํ)

(อ.จิต อันประกอบพร้อมแล้วด้วยญาณ ชื่อว่า ญฺาณฺสมฺปยุตฺตํ ๆ อันประกอบพร้อมแล้วด้วยญาณ)

อุเรน คจฺจตีติ อุโรโค (สตุโต)

(อ.สัตว์ ไต ย่อมไป ด้วยอก เพราะเหตุนั้น อ.สัตว์ นั้น ชื่อว่า อุโรโค ๆ แปลว่า ผู้ไปด้วยอก)

มาเสน ปุพฺโพ มาสปุพฺโพ (ปุคฺคโล)

(ก่อนโดยเดือน ชื่อว่า มาสปุพฺโพ ๆ แปลว่า อ.บุคคล ผู้ก่อนโดยเดือน)

มาตุยา สทิสฺโส มาตุสทิสฺโส (ปุคฺคโล)

(อ.บุคคล ผู้เช่นกัน ด้วยมารดา ชื่อว่า มาตุสทิสฺโส ๆ แปลว่า ผู้เช่นกันด้วยมารดา)

ปิตรา สโม ปิตุสโม (ปุคฺคโล)

(อ.บุคคล ผู้เสมอด้วยบิดา ชื่อว่า ปิตุสโม ๆ แปลว่า ผู้เสมอด้วยบิดา)

เอเคน อุณฺวีสฺติ เอกุณฺวีสฺติ

(ยี่สิบ อันหย่อน ด้วยหนึ่ง ชื่อว่า เอกุณฺวีสฺติ ๆ แปลว่า ยี่สิบหย่อนด้วยหนึ่ง)

สีเลน วิกโล สีลวิกโล (ปุคฺคโล)

(อ.บุคคล ผู้บกพร่องด้วยศีล ชื่อว่า สีลวิกโล ๆ อ.บุคคล ผู้บกพร่องด้วยศีล)

วิเคราะห์บทสมาส

อสิกลโห (อ.ความทะเลาะเพราะดาบ)

อสินา กลโห อสิกลโห

วาจานิปุณฺ (ผู้่นมณฑลด้วยวาจา)

วาจาย นิปุณฺ วาจานิปุณฺ

สามาวตีมิสฺสิกา (ผู้เจือปนด้วยนางสามาวตี)

สามาวติยา มิสฺสิกา สามาวตีมิสฺสิกา

มฺชฌเณโลปะ คือลปในท่ามกลาง

อสุเสน ยุตุโต รโถ อสุสรโถ

(อ.รถ อันเทียมแล้ว ด้วยม้า ชื่อว่า อสุสรโถ ๆ แปลว่า อ.รถอันเทียมแล้วด้วยม้า)

มคฺเคน ยุตุตฺ จิตฺตํ มคฺคจิตฺตํ

(อ.จิต อันประกอบแล้ว ด้วยมรรค ชื่อว่า มคฺคจิตฺตํ ๆ แปลว่า อ.จิตประกอบแล้วด้วยมรรค)

ชฺมพฺพฺยา ลกฺขิตฺ ทิปโป ชฺมพฺพฺทิปโป

(อ.ทวีป อันท่านกำหนดแล้วด้วยต้นหญ้า ชื่อว่า ชฺมพฺพฺทิปโป ๆ แปลว่า อ.ทวีปอันท่านกำหนดแล้วด้วยต้นหญ้า)

แบบฝึกหัดท้ายบท

จงวิเคราะห์บทสมาสต่อไปนี้

๑. วาจาสขิโล ชโน (ผู้อ่อนหวานด้วยวาจา)
๒. ปุณฺณตุฏฺโถ ชโน (ผู้มีความต้องการด้วยบุญ)
๓. ชาติตถุทฺโธ ชโน (ผู้กระต้างโดยชาติ)
๔. คุณหิโน ชโน (ผู้เลวด้วยคุณ)
๕. อุตตสทิสो ชโน (ผู้เซ่นกับด้วยตน)